

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פוזרניץ שליט"א
(רעוא דרעוין
פרשת ויגש תשפ"ה
ביהמ"ד באר ישראל)

גיליון י"א
ויגש תשפ"ו

הבנת הגאולה

רבי יהודה ורבי שמעון ♦ עוד יוסף חי ♦ עץ יהודה ועץ יוסף והמקושש ♦ עצמות יהודה ועצמות יוסף ♦ כיצד נתכונן לנאולה השלמה

קרבה אל נפשי נאלה

עיקר עבודת כל הצדיקים שבכל הדורות היא לאוקמי שכינתא מעפרא ולקרב את הגאולה. רבות הן הדרכים בעבודת ה', איש על מחנהו ואיש על דגלו, אך כל הנחלים הולכים אל הים - אל התיקון השלם בגאולה השלימה. וכל זמן שהיהו כולם מאוחדים לתכלית זו, לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות, ובלבד שיכוונו ליבם לשמים, ויכירו וידעו כי גם עבודת חבריהם לתכלית זו היא מכוונת.

מלכים מתיינים זה עם זה

בראש פרשתנו, ניגש יהודה אל יוסף לבקש על בנימין, ודיבר דיבורים קשים ביותר לפניו, עד שדרשו על זה חז"ל (בראשית רבה צג ב) את הפסוק (תהלים מח ה) "כִּי הִנֵּה הַגִּזָּה הַמְּלָכִים נֹעֲדוּ עִבְרוּ יַחְדָּו", ואמרו: "כי הנה המלכים, זה יהודה ויוסף, 'עברו יחדיו', זה נתמלא עברה על זה, וזה נתמלא עברה על זה, וכו', 'עדה אחתם שם', אלו השבטים, אמרו, מלכים מדיינים אלו עם אלו אנו מה איכפת לנו, יאי למלך מדיין עם מלך".

ואת יהודה שלח אל יוסף

לבסוף התגלה יוסף אל אחיו, ושלח להביא את יעקב אביו למצרים. ובעת ירידתו, שלח יעקב דווקא את יהודה להורות לפניו גושנה, לפנות לו מקום ולהורות איך יתיישב בה, ולתקן לו בית תלמוד, שמשם תצא הוראה (רש"י בראשית מו כח).

במדרש נתחומא בפרשתנו (אות ו) דימו חז"ל ענין זה לשני מלאכי מרום - מיכאל וגבריאל, וכלשונם: "כיון שבאו בשרו אותו שיוסף חי, שלח יהודה פרוזבטים אצלו, 'את יהודה שלח לפניו'. זהו שאמר הכתוב (איוב כה ב) 'המשל ופחד עמו עושה שלום במרומי', 'המשל' זה מיכאל 'פחד' זה גבריאל, מיכאל מן המים וגבריאל מן האש, והן עומדין לפני השכינה ואינן מזיקין זה את זה, הוי אומר 'עושה שלום במרומי'. אמר ר' שמעון, כל הרקיע של מים והמלאכים של אש, 'ומשרתי אש לוהט', ואין המים מכביין את האש ולא האש שורף את המים. יהודה ויוסף, זה ארי זה שור, אתמול מתנגחין זה עם זה ועכשיו הוא משלחו אצלו, שנאמר 'את יהודה שלח לפניו'. הוי 'עושה שלום במרומי'".

העולה מה דברים, כי פגישתם וויכוחם של יהודה ויוסף, לא דבר פשוט היה, אלא מלחמת המלכים היתה שם, ובדברי חז"ל מפורש כי גם לאחר מכן הוצרכה עשיית שלום ביניהם, ורק הקדוש ברוך הוא העושה שלום במרומי הביאם לידי כך שיכול היה יהודה להישלח גושנה אל יוסף.

הרי מבואר, כי ויכוח זה עודנו קיים בשורשו לאורך כל הדורות, ועוסק במהלכים עמוקים וחשובים ביותר.

ברכת מאורי האש - ושלחותו של יהודה

והנה תחילת דברי המדרש עוסקים בדבר הלכה, כדרך המדרשים בהרבה מקומות. ועל פניו אין נראה כי ישנה

שייכות בין דברי ההלכה ודברי האגדה שבמדרש. וכך היא לשון המדרש בראש דבריו: "ואת יהודה שלח לפניו". ילמדנו רבינו, אימתי מברכין על הנר במוצאי שבת. כך שנו רבותינו, אין מברכין על הנר עד שיאותרו לאורו, ומנין למדו, מן הקדוש ברוך הוא, שנאמר (בראשית ד ט) 'וירא אלקים את האור כי טוב' ואחר כך 'ויבדל אלקים בין האור ובין החשך', ר' זעירא בר אבהו אמר, מכאן שמברכין על הנר במוצאי שבת משיאותרו לאורו".

ויש להבין, מה ענין ברכת 'מאורי האש' במוצאי שבת, לשני המלכים המתדיינים ביניהם - יהודה ויוסף. והרי אין החיבור בין יהודה ליוסף כחיבור אש ומים, שהרי מיכאל וגבריאל נמשלו לאלו, ואילו יהודה ויוסף נמשלו לאריה ושור. וגם עצם הדרשה צריכה ביאור, כיצד לומדים מהבלת האור והחושך לדין ברכת מאורי האש.

התקנת בית התלמוד בידי יהודה

עוד יש לתמוה, לשם מה הוצרך יעקב כלל להכין לו בית תלמוד, הלא כבר הודיעוהו כי יוסף חי והוא יושב בארץ מצרים, ושני בנים לו, מנשה ואפרים. ומדוע לא סמך עליהם כי כבר הכינו שיעבה ללימוד התורה, ולמה הוצרכה שלחותו של יהודה.

גם יש להבין, כי לכאורה שבת התורה בישראל אינו יהודה, אלא לוי, או יששכר. וכמאמר הגמרא (יומא כו), כי אין אתה מוצא צורבא מרבנן המורה הוראה בישראל, אלא או משבט לוי או משבט יששכר, ואף כי גם שבת יהודה חכמים גדולים הם בתורה, אולם להורות אליבא דהלכתא - מורים רק בני לוי ויששכר.

אם כן, כאשר מבקש יעקב אבינו להקים לו בית תלמוד, ולהוציא משם הוראות בהלכה לישראל, מדוע לא שלח את לוי או יששכר, היוצעים לפרש את התורה לפי פסק ההלכה, ללמוד וללמד - על מנת לשמור ולעשות ולקיים. ומפני מה נשלח יהודה.

שורש ארבע מלכויות

על שאלה זו עומד בספה"ק **בני יששכר** (מאמרי חודש כסלו - טבת, מאמר ב - אור תורה, אות כ"ה). ומפרש שם על פי הידוע כי ארבע מלכויות השתעבדו בישראל במשך הדורות [ועסקנו בזה הרבה בפרשיות חומש בראשית], ושורש כולן בגלות מצרים שהיא הכוללת את כולן. ופירש **רבינו האריז"ל** (ליקוטי תורה פרשת כי תצא) כי שורש הגלויות הוא במה שפגמו ישראל בארבע אותיות שם הויה"ה הקדוש, אשר ממנו יורד השפע לעולם, וכל גלות מכוונת לתיקון אחת מאותיות שם הויה"ה. ואילו גלות מצרים נרמזת בקוצו של יו"ד שבשם הויה"ה, כי הוא שורש האותיות ומשם מתחלת כתיבתן. וזה סוד הכתוב (שמות א יב) 'וַיִּקְצוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל', כי שורש מצרים הוא בקוץ.

שני המשיחים - סמיכת גאולה לתפילה

ולפי האמור, מפרש הבני יששכר את ענין שלוחת

יהודה למצרים, לארץ גושן. כי הנה בשמו של יהודה ישנו שם הויה"ה, בתוספת אות ד', להורות כי מלכות ישראל מפרסמת את מלכות הויה"ה בד' קצוות הארץ, לאחד הנפרדים ולקבץ הרחוקים שנתרחקו בזרוע ארבע המלכויות. על כן מלכות ישראל ליהודה ניתנה, ודוד עבדי מלך עליהם לעולם (ראה יחזקאל לו כה), כי יהודה הוא סמל לאחדות נקודת האמצע עם ארבע הקצוות, ולעיתים לבוא תהא הגאולה על ידי משיח בן דוד.

אכן, קודם לכן יבוא משיח בן יוסף להילחם ברשעי האומות, ועל ידו תתחיל הגאולה, 'וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֶשׁ וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה וּבֵית עֵשָׂו לֶקֶשׁ' (שבדיה א יח). ולאחר מכן תבוא הגאולה השלימה על ידי משיח בן דוד משבט יהודה, ותיכון בידו המלוכה.

וטעמא רבה יש בזה בסוד סמיכת גאולה לתפילה. תחילה קוראים קריאת שמע בברכותיה אשר בהן נזכרת הגאולה, ולאחר מכן מתפללים תפילת שמונה עשרה, וכמבואר בגמרא כי לכתחילה צריך לעשות כן עם הנץ החמה. וכמו שאמרו ב**זוהר הקדוש** (ח"א ה) על הפסוק 'ויגש אליו יהודה' כי מה שניגש יהודה ליוסף היה בבחינת סמיכת גאולה לתפילה, כי יהודה ענינו תפילה הרומזת למידת המלכות - מידתו של דוד המלך, ויוסף ענינו גאולה הרומזת למידת היסוד. וזהו היחוד הגמור, אשר על ידו ישובו לאחדות כל הנפרדים, ויהיה ה' אחד וישראל עם קרובו גוי אחד.

שלחות יהודה - כללות כוחות ישראל

על פי כל האמור מבאר הבני יששכר, כי קודם שירד יעקב לגלות מצרים - שהיא הגלות השורשית הכוללת את כל הגלויות שלאחריה - שלח לפניו את יהודה, שהוא הכח הכולל את כל הכוחות. ולמי שלחו - ליוסף, להורות לפני כל בני ישראל הנכללים בהם את הדרך. ומוסיף עוד (בהגה"ה שם), לפרש את הכתוב בהפטרות פרשתנו (יחזקאל לו טז-יז) 'וְאָתָה בְּן אָדָם קַח לָךְ עֵץ אֶחָד וְכַתֵּב עָלָיו לַיהוָה וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבָרוּ וְלָקַח עֵץ אֶחָד וְכַתֵּב עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲבָרוּ: וְקָרַב אֹתָם אֶל אֶחָד לָךְ לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ לְאֶחָדִים בְּיָדְךָ'. והיא היא הנבואה אשר בה נאמר הפסוק הנזכר לעיל (שם פסוק כה) 'וַיְדַבֵּר עֲבָדֵי נְשִׂיאֵי לֶהֱם לְעוֹלָם'.

בפסוקים אלו התנבא יחזקאל הנביא כי לעתיד לבוא תתחבר מלכות יהודה שבה שני שבטים עם מלכות אפרים שבה עשרת השבטים במלחמה כנגד הרשעים, ולא יהיה עוד פירוד בבית ישראל. משיח בן יוסף יקבץ נדחי ישראל ויגבר על אדום באש להבה, ולבסוף יבוא משיח בן דוד ויאחד את כל ישראל תחת ממשלתו, ויתקבצו כולם לאגודה אחת לעשות רצון ה', לקראת הגאולה השלימה והתיקון השלם. אז תשרה השכינה בקרב ישראל, ויבנה בית המקדש, וידעו כל הגויים כי ה' הוא המקראל את ישראל.

אלו הם דברי הבני יששכר, אשר על פיהם נתפרש מדוע דווקא יהודה הוא שנשלח גשנה. אמנם, מבקשים אנו לטעום ולהבין לפי ערכנו את סוד

העצים המחוברים, ומה עניינם לקיבוץ נדחי ישראל.

טעם ברכת האש במוצאי שבת

כדי להעמיק בדברים, נציגה נא בזה את דבריו הנפלאים והיקרים של הרה"ק בעל ישמח משה זיע"א, המביא את דברי התנחומא ומבארם באופן נפלא.

תחילה מקדים רבינו את מחלוקת הפוסקים, בטעם ברכת מאורי האש במוצאי שבת קודש. הלבוש (אורה חיים סימן ר"צ) כתב, שאין עיקר תיקון ברכה זו אלא לזכר שנברא האור במוצאי שבת - דהיינו ביום ראשון, דכתיב (בראשית א') "ויאמר אלקים יהי אור". אך באליה זוטא שם הביא את דברי הגמרא (פסחים ג:) שמוצאי שבת הוא זמן תחילת ברייתו של האש, וכן אמרו (שם ד:): "ובמוצאי שבת נתן הקדוש ברוך הוא דיעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה, והביא שני אבנים וטחנן זו בזו ויצא מהן אור". ומשום כך יש לברך על האש במוצאי שבת.

עוד כתב הלבוש, כי אין לומר שברכת האש היא על הגאון, וכעין ברכת הנהנין, כי אם כן היה לנו לברך בכל פעם שנהנים ממנה, ולא רק פעם אחת בשבוע.

וביאר האליה רבה שם, כי הגאון הוא אינה הגאון. ומה שמברכים על אור החמה "יוצר אור", הוא ברכת השבח, ומשום שמתחדש הוא בכל יום, ולא משום הגאון.

אכן הביא שם האליה רבה את דברי הלבוש (סימן מ"א) הסובר כי ברכת האש במוצאי שבתות היא ברכת הנהנין, ומה שאין מברכים בכל פעם שמתמשים בה, תירץ שם שהגאון תמידית היא ואינה נפסקת. אלא שבשבת אסורים אנו להשתמש באש, לכן מברכים על הניית האש במוצאי שבת, ובזה אנו יוצאים ידי חובתנו בברכה זו לכל השבוע.

העולה מן הדברים, כי שני טעמים ישנם לברכת מאורי האש במוצאי שבת; האחד - ברכת השבח, על שם בריאת האור ביום הראשון, או על שהוציא אדם הראשון את האש משני רעפים, והשני - כשאר ברכות הנהנין.

וכתב הישמח משה כי הנפקא מינה בין שני הטעמים היא, שאם משום זכר לבריאה - אם כן מיד כשרואה את האור צריך לברך, אך אם משום ברכת הנהנין - אין לו לברך עד שיהנה מן האור.

מן הכח אל הפועל

ביסוד המחלוקת בין שני הפירושים, מבאר הישמח משה כי תלויה היא בשאלה יסודית: האם דנים דבר לפי מה שהוא עתה, או גם לפי מה שנתנו בו כעת בכח ויוכל לצאת אחר כך אל הפועל.

אם נאמר שדבר הקיים בכח נחשב כאילו כבר נברא, אם כן אין מקום לייחס את בריאת האש למוצאי שבת, שהרי כח האש היה טמון ברעפים כבר קודם לכן, אלא שיצא אל הפועל במוצאי שבת. אולם אם רואים אנו את הדבר כך כפי מה שהוא, אם כן במוצאי שבת מתחדש פעולת האש, הן בימי אדם הראשון כשהוציאה מן האבנים, והן בימינו כשמדליקים אותה בגפרור וכדומה. ומעתה, אם רואים אנו את האש שבכח כאש קיימת, על כרחך אין ברכתה במוצאי שבת אלא משום ברכת הנהנין, ומפני שאסורה היתה במשך השבת, ואם כן כאמור אין לברך עליה אלא עד שיאורה לאורה ויהיה טמון. כי אם האש הטמונה בכח אינה נחשבת לקיימת, אם כן ברכתה במוצאי שבת היא על בריאתה בזמן זה, ואפשר לברך מיד כשרואים אותה.

שני טעמים לשליחות יהודה

הנה, בפסוק 'את יהודה שלח לפנינו מצינו שני פירושים. המעלה הבאנו את דברי רש"י אשר יסודם ממדרש תנחומא (בפרשתנו אות י"א), כי שלח יעקב את יהודה כדי להתקין לו בית תלמוד להורות משם הוראה לכל השבטים. ועל זה אמר הכתוב 'להורות', משמע כי כבר עכשיו בהליכתו נחשב יהודה כמי שבא להורות. אם כן מבואר כי לפירוש זה דבר הקיים בכח נחשב כמי שכבר ישנו, ואם כן ברכת האור במוצאי שבת אינה על בריאתו - שכבר היתה בשבת ימי בראשית - אלא על ההנאה ממנו, ויש להמתין עד שיאורו לאורו. אמנם, פירוש נוסף כתב המלקט הכותב את פירוש

המהרש"א על התורה, שם ביאר על פי דברי הפענח רזא בפירוש הפסוק בפרשתנו (בראשית מה כג) "ולאָביו שְׁלַח קְזָאת עֶשְׂרֵה תַמְרִים", שהיה מניין החמורים כמנין השבטים, והקשה כי אם כן היה לו לשלוח אחד עשר, ותירץ שאת בנימין לא שלח יוסף עמהם, ולכן באמת נענש עליו יהודה.

והנה, יעקב שהקפיד על יהודה בזה, לא רצה שיטרד מן העולם הבא חלילה וכפי שערב לו על בנימין, לכן התחכם לשלוח את יהודה לפניו גושנה, ובוודאי כאשר יבשר ליוסף כי אביהם בא מצרימה יצאו כולם לקראתו, ובזה ייחשב לו ליהודה כמי שהביא את בנימין לאביו.

ובדעת יהודה אשר לא חשש לזה, צריך לומר כי מכיון שנועד אליהם יוסף ויודע היה כי בנימין נשמר אצלו, הרי זה כמי שהשיבו אל אביו, כי מכיון שיכול בכח להביאו הרי זה כמי שהביאו בפועל, ומוטב לו ליעקב המשתוקק כבר כ"ב שנים לראות את יוסף בנו שיבוא ויראה את שניהם יחד.

אמנם מכך שלא קיבל יעקב אבינו סברא זו, מוכח שלדעתו דבר הקיים בכח אינו כמי שקיים בפועל.

שורש המחלוקת בברכת האש

אם כנים הדברים, עולה כי לדעתו של יעקב אבינו, גם לענין הדלקת הנר במוצאי שבת יש לברך על בריאת האורה באותה העת, כי אין להחשיב את מה שהיתה קיימת קודם לכן בכח.

ומעתה מובן היטב, מפני מה פתח הדרשן את ענין שליחות יהודה לארץ גושן, בשאלה אימתית מברכים על הנר במוצאי שבת, האם משרואים אותו או רק משיהנו לאורו. שכן לפי האמור נחלקו בזה יעקב ויהודה, כי לדעת יעקב אבינו שדבר הקיים בכח אינו נחשב, אם כן יש לברך מיד כשרוא את האור, ולדעת יהודה שיש להחשיב את הקיים בכח כאילו הוא בפועל - אין

פנישתם וזיכוחם של יהודה ויוסף, לא דבר פשוט היה, אלא מלחמת המלכים היתה שם, ובדברי חז"ל מפורש כי גם לאחר מכן הוצרכה עשיית שלום ביניהם, ורק הקדוש ברוך הוא העושה שלום במרומוזי הביאם לידי כך שיכול היה יהודה להישלח גושנה אל יוסף

מברכים על הנר עד שיאורו לאורו.

מעתה, מבאר הישמח משה את דברי המדרש כמין חומר; כי אמנם, התלמידים אשר שאלו אימתית יש לברך על האש במוצאי שבת, אם בראייתו או כשיאורו לאורו, הבינו כי נידון זה תלוי במחלוקת יעקב ויהודה, ומשום כך הסמיכו את שאלתם לדברי הפסוק 'את יהודה שלח לפנינו'. ועל כך השיבם הדרשן כי אין הדבר כן, אלא המקור הוא מבריאת העולם, שבתחילה ראה אלקים את האור, ובחינת 'אותו לאורו', ואחר כך שמברכין בה על האור. וזהו שאמרו שם 'כך שנו חכמים', כלומר, כי אין נפקא מינה בפירוש הפסוק על יעקב ויהודה, מאחר ושנו חכמים כי מקור הברכה הוא מהבדלת האור מן החושך.

נלולו עצמותיו של יהודה

אכן מבקשים אנו להבין את עומק הדברים, ולראות כיצד המשיכו יוסף ויהודה לפעול כפי מידתם לאורך הדורות. והכל כפי שלימדם יעקב אבינו, הן במציאות הדברים בכח, והן ביציאתם אל הפועל.

כדי לברר את הענין, נביא בזה מדברי הגמרא המפרשת ענין נפלא מעניניו של יהודה השייך לפרשתנו, אשר יסודו בגמרא במסכת מכות (א:).

שם איתא, כי כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמותיו של יהודה מגולגלות בארון, ולא היה שלדו קיים ועומד, לעומת שאר השבטים שהיה שלדן קיים, עד שעמד משה ובקש עליו רחמים. וגם אחר כך הוצרך לריבוי בקשות כדי שיכניסוהו ליהודה

לישיבה של מעלה, ויוכל לשאת ולתת בהלכה עם חכמי בית המדרש, ולתרץ קושיותיהם כהלכה.

ודברי הגמרא מופלאים ביותר, הלא החזיר יהודה את בנימין לאביו כאשר הבטיחו, ומפני מה נענש כל כך, שרבות בשנים היו עצמותיו מגולגלות ופזורות.

תיקוני הזוהר - על חטאי השבטים

ויש לנו להקדים בזה את דבריו הנוראים של הרה"ק בעל החידושי הרי"ם זיע"א בספר הזכות, אשר גילה רז דנון, כי למה נקרא שם ספרו של רבי שמעון בר יוחאי 'תיקוני הזוהר' - כי בהם נעשו תיקונים, ולמה נצרכו אותם תיקונים, כבר נתפרש הדבר בדברי רבותינו המקובלים זיע"א ובראשם רבינו האריז"ל, כי מחמת חטא מכירת יוסף נעשה פגם גדול בעולם, ומחמת פגם זה נהרגו עשרה הרוגי מלוכה, אשר כל אחד מהם היה מכוון כנגד אחד מן השבטים.

רבי עקיבא ותלמידיו

והנה, הגדול שבכל עשרה הרוגי מלכות היה רבי עקיבא. עשרים וארבעה אלף תלמידים היו לו לרבי עקיבא, וכולם מתו בפרק אחד, לפי שלא נהגו כבוד זה בזה (ראה יבמות סב:). וכתב רבינו הרמ"ע מפאנו זיע"א (ספר גלגולי נשמות אות כ:), כי מנין התלמידים מכוון כנגד עשרים וארבעה אלף שנפלו משבטו של שמעון בשיטים בזמן זמרי בן סלוא שחטא בבעל פעור, ונתגלגלו בתלמידי רבי עקיבא כדי לתקנם. ולאחר מכן הלך רבי עקיבא אצל רבותינו שברום ולימדם את התורה, והם רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, ומהם יצאה תורה והוראה לישראל (יבמות שם). ובמעשה זה נעשה רבי עקיבא ראש התורה שבעל פה.

השלמת התיקון - בידי שלושת תלמידי רבי עקיבא

על כך כתב החידושי הרי"ם סוד גדול ונפלא, כי גם התלמידים שהעמיד רבי עקיבא בזקנותו היו שייכים לתיקון חטא מכירת יוסף בידי השבטים. כי מלבד עשרת הנהרגים, עמדו שלושה תנאים קדושים אשר לא נהרגו עימם, אלא סייעו לרובם רבי עקיבא להשלים את התיקון, והם רבי יהודה בר אלעאי, רבי יוסי, ורבי שמעון בר יוחאי, העומדים כנגד שלושת השבטים הקדושים שהיו ראשי המעשה - יהודה, שמעון, ויוסף. כי אף שיוסף נמכר ולא היה מן המוכרים, גם הוא שייך לתיקון זה.

זיכוח רבותינו התנאים על מלכות רומי

ובזה מבאר שם את סוד המעשה המובא בגמרא (שבת ל:), כיצד התגלגל רבי שמעון בר יוחאי לשהות שלוש עשרה שנה במערה, אשר ראשיתו במה שהיו יושבים התנאים הקדושים רבי יהודה רבי יוסי ורבי שמעון ומשיחים על פעולותיה של מלכות רומי הרשעה. רבי יהודה שיבחם, רבי שמעון גינה אותם שהכל עשו לטובת עצמם, ורבי יוסי שתק. מחמת מעשה זה אמרו הרומאים: "יהודה שעילה - יתעלה, יוסי ששתק - יגלה לצפיורי, שמעון שיגנה - יהרג".

נלולו האורות בספר הזוהר

מעתה - כותב החידושי הרי"ם - יתבאר היטב מפני מה נקראו סודות הזוהר הקדוש בשם 'תיקונים', כי אור ספר הזוהר בא להשלים את תיקון חטא מכירת יוסף ורבי שמעון עסק בהשלמת התיקון.

והנה, כאשר מל יוסף את המצרים - ערות הארץ, גרם שתהא להם שכינות אל הקדושה, אשר משרש זה יצאו אחר כך הערב רב בימי משה. ומשרש הערב רב נעשה חטא בעל פעור, ונפלו עשרים וארבעה אלף משבט שמעון, ועל ידיהם נסתמו האורות. ולאחר מכן נתגלגלו בתלמידי רבי עקיבא וגם הם מתו, כי עדיין לא השלימו את תיקונם. אולם כאשר גילה רבי שמעון בר יוחאי את סודות הזוהר הקדוש, פתח בזה את האורות מחדש, כי על אור התורה הקדושה נאמר (בראשית ד) "וַיְהִי אֱלֹקִים אֶת הָאֹרֶךְ כִּי טוֹב". ובתיקוני הזוהר פעל רבי שמעון שלא יתפשט האור היכן שאינו ראוי לכך. וזהו סוד תורת הסוד, אשר כל ענינה בהסתר ובהצנע, למנוע את התפשטות האור במקומות שאינם ראויים - כגון אצל הערב רב, ולגלות את האור ללומדי התורה בטהרה.

אלו הדברים הנוראים והנפלאים אשר גילה הרה"ק בעל חידושי הרי"ם.

הסכמה מן השמים לדעת רבי שמעון

על פי הדברים האלה, נראה להוסיף בזה פירוש נפלא. כי לכאורה יפלא, מה ראה רבי יהודה לדבר בשבחה של רומי הרשעה. והרי לכאורה יש להוכיח כי צדקו דברי רבי שמעון אשר דיבר בגנותם, שהרי כך מפורש בגמרא (עבודה זרה ב:) שלעתיד לבוא כאשר יבואו האומות ליטול שכם על שסייעו לישראל לעסוק בתורה, יאמר הקדוש ברוך הוא לרומי ממש כדברים האלה שאמר רבי שמעון, שהכל עשו לטובת עצמן.

אם כן מבואר כי דברי רבי שמעון נכונים ונכוחים היו, ובמה יש לשבחם. וכי עדיין לא באה השעה לומר בפניהם דברים אלו, עד לעתיד לבוא.

תורה מתוך הדחק

ומאיך יש לתמוה, כי אם אכן צדק רבי שמעון, מדוע נתגלגל הדבר שנטל רבי יהודה שכרו על ידי מעשה זה, ומה שאמרו עליו הרומאים שיהיה ראש המדברים בכל מקום, נתקיים בו על ידי חכמי ישראל (ראה ברכות טג:). ופלא הדבר, כי התנא הקדוש רבי יהודה עמל בתורה כל ימיו מתוך דחקות נוראה, עד שעליו ועל דורו דרשו חז"ל שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה, ונקרא כל דורו על שמו. הרי כאן עמל התורה שאינו בנמצא כלל, וכי שבח הוא לו שיעשוהו הרומאים לראש המדברים, ומדוע לא אמר גם הוא כדברי רבי שמעון חבריו.

דברי יהודה כנגד מלכות פרעה

אכן, לפי דברי החידושי הרי"ם נוכל לפרש את הדברים. הנה הבאנו בראשית דברינו את מה שכתב הבני יששכר, כי מצרים היא שורש של הגלויות, ובנפול השורש - יפלו הענפים. והנה בתחילת הפרשה כאשר ניגש יהודה אל יוסף אמר לו (בראשית מד יח) "כי כמון כפרעה". ופירש רש"י שם שרמז לו יהודה דברים קשים כגידין. הרי מבואר כי שלל יהודה את כל מציאותו של פרעה, ולא חשש לדבר כנגדו ולהילחם בו. אך כעת, בא רבי יהודה בר אלעאי לתקן את מעשי יהודה, ועמד ודיבר בשבחה של מלכות, לתקן את מה שעמד כנגד יוסף ודיבר בגנותה. אלא שבזמנו של יהודה היתה מצרים גברת ומלכות, ועתה נתקן הדבר במלכות רומי, שהיתה החשובה בזמנה.

המיצר לישראל נעשה ראש

ומה שהוצרך הדבר לתיקון, מפני שכל אומה ולשון שעבדה את ישראל, גדלם הקדוש ברוך הוא ורוממם על פי חשבון, כמו שדרשו חז"ל (סנהדרין קד:) בפסוק (איכה א ה) "היו צריקה לראש", שכל המיצר לישראל - נעשה ראש. והטעם, כדי שלא יאמרו הגויים כי ביד אומה שפלה נפלו בני ישראל, אלא הכל מדוקדק בחשבון. אם כן, לא טוב עשה יהודה במה שלזל כעבודה של מלכות מצרים ובפרעה מלכם, שהרי עתידים היו להשתעבד בישראל, לכן הוצרך לתקן את הדבר בימי הרומאים.

מקושש - זה צלפחד

ועתה נוסיף בזה עוד דבר מופלא. הנה איתא בגמרא (שבת צו:): "תנו רבנן, מקושש זה צלפחד וכו', דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי יהודה בן בתירא, עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין. אם כדבריך, התורה כיסתה ואתה מגלה אותה, ואם לאו - אתה מוציא אלעז על אותו צדיק". והנה צלפחד היה מבני מנשה, מזרעו של יוסף. ומיהו שגילה את סודו - רבי עקיבא, אשר רבי יהודה היה אחד מתלמידיו. ומה שלא חשש לטענת רבי יהודה בן בתירא, הוא משום שכבר ידע את פנימיותו של תלמידו הגדול רבי יהודה, אשר עוסק בתיקון מעשי יהודה ויוסף, ואם כן שוב אין לחוש לזה.

רבי יהודה - נגלול נשמת צלפחד

כי הנה כבר גילו רבותינו המקובלים (ראה בספר ליקוטי הש"ס לרבינו הארי"ל מסכת שבת), כי נשמת צלפחד נתגלגלה באותו חסיד, אשר עליו מסופר בגמרא במסכת שבת

(כפ:): "תנו רבנן, מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו, ונמלך עליה לגודרה, וזכר ששבת הוא, ונמנע אותו חסיד ולא גדרה. ונעשה לו נס, ועלתה בו צלף וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו". ומי היה אותו חסיד, גם זה גילו לנו רבותינו, כי רבי יהודה בר אלעאי היה. ועתה תיקן את מעשה צלפחד, לכן יצא עבורו צלף - חד' לפרנסת בני ביתו.

אכן יש להבין, מה לו לרבי יהודה ולצלפחד, אשר כאמור היה משבט מנשה. והרי כבר הבאנו מן החידושי הרי"ם כי רבי יהודה בא לתקן את חלקו של יהודה בחטא השבטים, ומה ענינו לכאן.

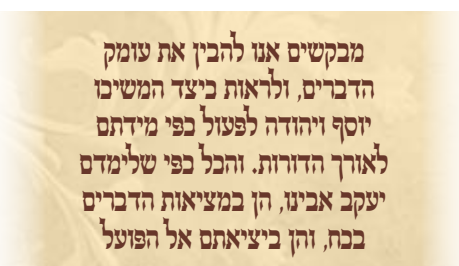
מקושש לשם שמים נתבון

אך התשובה לזה, על פי מה שהבאנו למעלה בדבר עץ יהודה ועץ יוסף.

הנה הביאו התוספות (בבא בתרא קט: ד"ה אפילו) מן המדרש (ראה תרגום יונתן, במדבר טו לב), כי המקושש זה צלפחד, ולשם שמים נתכוון, כי היו ישראל אומרים שמכיון שנגזר עליהם שלא להיכנס לארץ ארבעים שנה שוב אינם מחוייבין במצוות, עמד וחילל שבת אחת כדי שיהרג ויראו אחרים ויקחו מוסר.

ויש לתמוה, וכי לשם כך הוצרך לעבור על חילול שבת, שהיא חמורה שבחמורות. ובפרט לפי מה שאמרו חז"ל (שבת קיח:) "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן - מיד נגאלים", וזו היתה שבת שניה, ומחמתו הפסידו ישראל את הגאולה (ראה רש"י במדבר טו לב, ומקורו מן הספרי פסוקא ק"א). ועוד, למה בחר לחלל את השבת דווקא במעשה זה ולקושש עצים.

אך האמת שבמעשה זה ביקש להתחיל בתיקון. ובאמת לפי דעתו לא היה בזה חילול שבת, וכפי שיתבאר להלן. וגם לפי האמת שהיה בזה חילול שבת, ונתחייב סקילה

על זה, לא היה בידו שום עוון אחר מלבד מעשה זה, וכמו שאמרו בנותיו (במדבר כו א) "כי בְּחָטָא מַת", שלא החטיא אחרים עמו ולא חטא בחטא אחר (ראה רש"י שם). אלא, ראה צלפחד כי עץ יהודה אינו מחובר דיו עם עץ יוסף, וכאב לבו על מציאות זו. והבין כי שורש הדבר במה שעצמות יהודה מגולגלות בארון, וכשם שגם יוסף נענש במה שנקרא בחייו 'עצמות', על שלא מיחה בכבוד אביו, אם כן מוכח שגלגול העצמות הוא היפך התיקון.

אכן, הגם שגם יהודה וגם יוסף נקראו 'עצמות', אך אצל יהודה היו העצמות מגולגלות ונפרדות מחמת הערבות שחייב בה את עצמו.

נגלול עצמות יהודה - פגם בכל היהודים

והנה נתבאר למעלה כי שם יהודה כולל את שם הוי"ה ואת האות ד', הרומזת לכל היהודים [ומבוא הדבר בהרבה מקומות בספה"ק שפת אמת]. ואם כן, כאשר קודם תיקונו של משה רבינו וברכתו לא ידע יהודה למשקל ולמטרא בשמעתא, ולא נכנס למתיבתא דרקינא - הרי היה בזה חסרון בלימוד התורה של כל כלל ישראל.

ובפרט, שהרי את כל דין ערבות בממון לומדת הגמרא מערבותו של יהודה, כמבואר בגמרא (בבא בתרא קעג:): "אמר רב הונא, מנין לערב דמשעתעבד, דכתיב (בראשית מג ט) 'אנכי אערבנו מידי תבשננו'". ולא בממון בלבד, אלא גם מה שברותניות כל ישראל ערבים זה לזה, יסודו מיהודה שלקח על עצמו את האחריות על אחיו בנימין ועל פרנסת יעקב ובניו. ועל כן זהו היה יהודה שיהיה הוא המערב את כל ישראל יחד, ובשמו נרמז שם הוי"ה עם ד' הגלויות וד' הגאולות, ונקודת האמצע שהיא בני ישראל.

על כך בירכו יעקב אבינו (בראשית מט י) "לא יסור שְׁבֵט מיהודה ומחקה מִבֵּין רַגְלָיו עַד כִּי יבֹא שִׁילָה", ומה נפלא הדבר כי גם 'שבט' פירושו מקל עץ, אשר את עץ יהודה אנו מבקשים לחבר עם עץ יוסף.

על דבר זה היו המלכים מתדיינים אלו עם אלו, וגם לאחר שנפטרו היו העולם מן עצמותיהם בראש. על יוסף נאמר (שמות יג ט) "ויקח מִזֶּה אֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ", ולא נאמר 'ארונן של יוסף', ועל יהודה אמרו חז"ל כי היו עצמותיו מגולגלות.

מעתה הבין צלפחד, כי עליו מוטל תיקון דבר זה.

עץ הצלף

והנה כבר נתבאר כי שמו של 'צלפחד' ניתן להיידרש, ומשמעותו 'צלף - חד'. והוא מענין עץ. וכפי שמצינו בגמרא (שבת כג:), שדרש רבן גמליאל כי עתידים האילנות לעתיד לבוא להוציא פירות בכל יום. ליגלג עליו תלמיד אחד, והקשה מן הפסוק (קהלת א ט) "אין כל חדש תחת השמש". יצא והראהו שיש של צלף. ופירש רש"י, כי הצלף הוא מין אילן הטוען שלשה מיני פירות: אבינוח, קפריסין, ולולבין. וכשזה גדל - זה אינו גדל. הרי שכבר בטבע הבריאה דהיום ישנו דבר זה, שיכולה להוציא פירות כמה פעמים. ולעתיד לבוא יתפשט טבע זה בכל האילנות ויוציאו פירותיהם בכל יום.

אם כן צלפחד אשר בשמו גזוה מעלה זו, יש בו משום ניצוץ של גאולה. והבין כי תפקידו הוא לתקן את העצים ולהכינם אל הגאולה. אם כן כל מעשיו היו בכדי לתקן את כלל ישראל, ובפרט את יהודה.

הכנה לגאולה - רק בקיום המצוות

והנה, אכן חילל צלפחד את השבת, אולם מיד לאחר אותו מעשה זכו ישראל למצוה של שבת - היא מצות ציצית, וכפי שאמרו חז"ל (תנא דבי אליהו רבה פרשה כד) שניתנה להם לישראל אחר מעשה צלפחד, להזכירם בשבת שלא יחטאו, כפי שמזכירות התפילין בימות החול.

ועוד מצינו בה במצות ציצית, שגם בה יש שייכות לגאולה, כדברי הגמרא (שבת לב:): "אמר ריש לקיש, כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים".

אם כן, צלפחד ביקש להביא את הגאולה על ידי שקושש עצים, אך נתחייב סקילה בדבר, והקדוש ברוך הוא נתן להם לישראל עצה אחת לקירוב הגאולה - היא מצות ציצית.

ואמנם עצם ענין ליקוט העצים צריך תלמוד, מה ענין ליקוט עצים מן השדה ובין עץ יוסף ועץ יהודה, וכי היה סבור לעשות מעצם אלו ספסלים לבית המדרש. ויתבאר בעז"ה להלן. אך על כל פנים בא הקדוש ברוך הוא ולימד כי אי אפשר להביא את הגאולה שלא כפי הדרך הכתובה בתורה, אלא להיפך, הרוצה לקרב את הגאולה - ניתנה לו מצות ציצית השקולה כנגד כל המצוות.

מעתה מבואר היטב כי בשעה שבא רבי יהודה יחד עם חבריו הנתאים ועם עשרה הרוגי מלוכה לתקן את ענין השבטים, עמד ותיקן גם את חטאו של צלפחד, וכפי שבא צלפחד עצמו לסייע בתיקון עצמות יהודה.

תורה ותפילה

ועתה נראה כיצד שייכים דברים אלו לברכת 'מאורי האש'.

כי יש להבין, מפני מה צריך להזכיר את המאור שבאש, ולמה אין מברכים בפשטות 'בורא האש'. אלא, האש כשהיא לעצמה כח גדול וחזק הוא, וכשם שיכולה להאיר - כך יכולה היא גם לשרוף ולהבעיר. לכן יש להזכיר את שני החלקים הללו, ולהודות עליהם לה'.

אור זה - היא הנקודה הפנימית של כל איש ישראל - נקודת 'הודה'.

וזה הדבר נתגלה בתיקוני הזהר הקדוש על ידי רבי שמעון בר יוחאי (דף קמג:). נספח מעמוד קל"ט. תקונא שתייתא ליום ט"ל, שם נדרש כי 'בראשית' אותיות 'בתי אש', היינו שתי פתילות של אש שיש לברך עליהן בורא מאורי האש, ולא יד' בפתילה אחת, כי כבר נזכר במקשים ישראל לחזק את השכינה הקדושה המצטערת על הנשמה היתירה שאבדה מן האדם במוצאי שבת, לכן

יש להעמיד אבוקה שיש בה שתי פתילות, כנגד תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

מקור מנין ל"ט מלאכות

ועתה נראה את קישור הדברים לתורה שבעל פה ותורת הסוד.

הנה, שלושית ותשע אבות מלאכות נאסרו בשבת (ראה שבת עג), ונפקא מינה גדולה יש בזה, כי על כל מלאכה ומלאכה מתחייבים חטאת אחת. והגמרא במסכת שבת (דף מט:) דנה מנין לשלושים ותשע מלאכות מן התורה, וכנגד מי נאמר דווקא מנין זה, ולא נכללו כמה מן המלאכות יחד, כשם שלא נחלקו מלאכות אחרות לשתיים.

דעה ראשונה שם, כי זהו מנין המלאכות שנעשו במשכן, ודעה שניה, כי זהו כנגד שלושית ותשע פעמים שנזכר השורש 'מלאכה' בתורה, כגון בתיבות 'מלאכות' ו'מלאכת'.

ושם שאל רב יוסף על הפסוק שנאמר ביוסף הצדיק (בראשית לט יא) "וַיָּבֵא הַבְּיָתָה לְעִשְׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ", האם גם הוא מן המנין. והקשה לו אב"י, מה יש להסתפק בזה, הרי אפשר לפתוח ספר תורה ולמנות את מנין הפעמים שנכתב 'מלאכה', האם יש שלושית ותשע גם מבלעדי פסוק זה או לא.

השיבו רב יוסף, כי באמת בתורה ישנם ארבעים פסוקים כאלו, ולא שאחד מהם הוא הפסוק האמור במלאכת המשכן (שמות לו ז) "וַיִּמְלְאָהּ הַיְתָה דָּבָר". וזהו שורש הספק, איזה מהם יש למנות ואיזה להוציא, כי בכל אחד מהם יש לומר טעם מפני מה אינו מן המנין.

בפסוק שנאמר במשכן, יש לומר שאינו מלשון פעולת מלאכה, אלא בא לומר רק שנשלמה עבודתם. ובפסוק שנאמר ביוסף נחלקו הדעות (ראה סוטה לו:), האם נכנס יוסף לעשות מלאכה ממש בבית אדוניו ולחשב חשבונותיו, או שמא לעשות צרכיו נכנס - לשם עבירה, אלא שקרא לזה הכתוב 'מלאכות' בלשון נקיה. ועלה הדבר בתיקו.

קרבנות הנשיאים

על הדברים האלה הובא בספר 'תנוכת התורה' מתורת הרבי ר' העשיל זיע"א (פרשת ויגש סימן מה"ה) פירוש נפלא.

כי הנה איתא במדרש (במדבר רבה יט ב) כי הנשיאים ביקשו תחילה לראות מה יחסר ממלאכת המשכן ואז ישלמו את החסר. אולם כאשר ראו כי המלאכה היתה דים ולא חסר כלום - עמדו והביאו את העגלות.

והנה בספר מתנות כהונה מובא מדרש מופלא, וז"ל: "וירא את העגלות, ראה עגלות צב שיביאו הנשיאים למשכן, כמה דאת אמר 'שש עגלות צב', מיד 'ותחי רוח יעקב אביהם' וראה שיוסף עדיין עומד בצדקו". ויש לתמוה מה ענין זה לזה.

ומבאר הרבי ר' העשיל על פי דברי הגמרא הנ"ל, שהסתפקו שם האם האמור ביוסף 'לעשות מלאכות' הוא מלאכה ממש או לשם עבירה. ותלתה הגמרא את הספק, בשאלה האם 'המלאכה היתה דים' היא מלאכה ממש או השלמת המלאכה. ואם כן, מאחר וראה יעקב שהביאו הנשיאים את העגלות, ידע שעשו כן משום שנשלמה המלאכה על ידי בני ישראל, אם כן הפסוק 'המלאכה היתה דים' פירושו שנשלמה המלאכה, ואם כן אם באים אנו למנין ל"ט 'מלאכה' שבתורה לא נוכל למנות פסוק זה, ומוכרחים אנו לצרף גם את הפסוק 'ויבוא הביתה לעשות מלאכות' האמור ביוסף, ולפרש שמלאכה ממש היתה, ובה חיתה רוח יעקב, שידע שלא נתכוון בנו לעבירה חלילה.

מלאכה שאינה צריכה לגופה

על פי הדברים האלה, אמר הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל (טל תורה החידוש) דבר נפלא.

כי הנה ראינו כן תמהנו, מה ראה צלפחד לקושש עצים ביום השבת.

אך הנה נחלקו הדעות האם מלאכה שאינה צריכה לגופה חייבים עליה בשבת. וכגון החופר בור ואינו צריך את הבור אלא את עפרו, ואינו עושה כפי שעשו במשכן, שהיו חופרים כדי לחרוש, האם חייב או פטור.

רבי יהודה מחייב ורבי שמעון פוטר.

והנה, האם הפסוק 'המלאכה היתה דים' עולה ממנין ל"ט מלאכות, יש להוכיח משם שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייבים עליה, שהרי שם עסקו העושים במלאכה בדבר שלא נצרך, כי כבר היה די והותר, ומכל מקום קראה הכתוב 'מלאכה'. אך אם דורשים את הפסוק 'ויבוא הביתה לעשות מלאכתו', שוב אין להוכיח.

אכן, מאחר וצלפחד מבני יוסף היה, בוודאי לא דרש את הפסוק 'המלאכה היתה דים' על ל"ט מלאכות, כדי שלא לפגום בכבוד יוסף, ושלא לומר כי 'לעשות מלאכות' היה לשם עבירה, אלא ודאי דרש כי 'לעשות מלאכתו' היינו מלאכה ממש, ושוב אין מקור לחייב את העושה מלאכה שאינה צריכה לגופה.

על זה אמרו במדרש כי המקושש לשם שמים נתכוון, והיינו שרצה לבאר את מעשיו של יוסף זקנו כי היתה כל כוונתו לשמים, ולא נתכוון לעבירה כלל. ומשום כך קושש עצים לשם שמים, ולא היתה המלאכה צריכה לגופה, וצב להורות היתר בדבר כפי דרשתו בפסוק 'המלאכה היתה דים'.

הרינת המקושש - לפי שורש נשמתו

על דברים נפלאים אלו נוסף עוד נקודה אחת.

הנה כאמור בד"ן מלאכה שאינה צריכה לגופה נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון. ומשום כך דנו את המקושש מן השמים לסקילה, לפי שורש נשמתו שנתקן על ידי רבי יהודה בר אלעאי, הסובר כי מלאכה שאינה צריכה לגופה חייבים עליה. ועל כן, אף שכל מה שקושש עצים לא היה לצורך, אלא רק כדי שידעו בני ישראל את

זכה רבי שמעון לעמוד ולגלות את תורת

הסוד, העוסקת במחשבות ובייחודים.

ומשום כך דעתו כי מלאכה שאינה

צריכה לגופה פטורים עליה, כי באמת

התכלית העיקרית נמצאת במחשבה,

ואין לחייב על מלאכה שאינה תואמת

את המחשבה

חומר העבירה, מכל מקום נתחייב מיתה על זה. לכן אף שבבית דין של מטה פוסקים אנו להלכה כרבי שמעון שפטור, מכל מקום סובב הקדוש ברוך הוא שיתחייב המקושש, כדעת רבי יהודה.

שורש המחלוקת במלאכה שאינה צריכה לגופה

לכשתמצי לומר, זהו ממש מעין מה שנתבאר למעלה בחילוק שבין הדברים כפי שישנם בכח ובין מציאותם בפועל. כי זוהי מלאכה שאינה צריכה לגופה, מלאכה אשר 'בכח' יש בה מלאכה, אולם במציאות נצרכת היא לצורך דבר אחר, וחפירת הבור אינה אלא בדיעבד, משום שאי אפשר ליטול עפר באופן אחר.

רבי יהודה סובר, כי אדם המתכוון למעשה המלאכה, אף אם לא נתכוון לתכליתה - חייב. ואילו רבי שמעון פוטר, משום שסובר שצריך האדם להתכוון לתכלית המלאכה האמורה במשכן, ואינה בכלל מלאכת מחשבת.

תיקונו של יהודה - על פי סברת רבי יהודה

ובעומק הדברים יש לומר, כי רבי יהודה המחייב ביקש לתקן את ענין הערבות שנטל יהודה על בנימין, וכדברי הפענח רזא שהיתה תביעה מצד יעקב אבינו על כך שלא השיב יהודה את בנימין בפועל, אלא השאירו במצרים משום שיכל להחזירו בכח. ועל כן אמר רבי יהודה שגם בעשיית מלאכה כן הוא, שהעושה מלאכה 'בכח' יש בזה משום מלאכה, ובכך פטור יהודה מערבותו. כי די היה במה שעשה כדי להחשיב לו שקיים את תנאו.

על ידי תיקון זה, יכל יהודה למישקל ולמיטרא בישיבה של מעלה, ונתחברו עצמותיו זו לזו. כי פירוד

בעצמות יסודו מפירוד שם הוי"ה, כמו שנאמר (משלי טו כח) "איש תהפכות ישלח מִדֹּן וְיִנְגָן מִפְּרִיד אֲלוֹף", כי הנרגן מפריד אלופו של עולם, וזהו שורש הגלות, כי המלכויות גוזלות מישראל את השפע היוצא מאותיות שם הוי"ה הקדוש.

זהו גם הטעם לכך שעמד רבי יהודה ודיבר בשבחה של מלכות רומי. כי בא לומר בזה, שלמרות שכונתם לרעה, מכל מקום אף שמלאכתם אינה צריכה לגופה - סוף סוף יש בה תועלת ובייחודים, מן השווקים ומן הגשרים ומן המרחצאות, ואילבא דאמת סיבב כן מסובב כל הסיבות כדי שיעסקו ישראל בתורה. ואכן, לא שיקרו אנשי רומי בכך שאמרו שלשם כך נעשה הדבר, רק שוטים הם משום שסברו שיקבלו שכר על כך, בעוד שכונתם היתה לרעה. אך באמת זו התכלית האמיתית של כל מעשיהם.

לעומת זאת, זכה רבי שמעון לעמוד ולגלות את תורת הסוד, העוסקת במחשבות ובייחודים. ומשום כך דעתו כי מלאכה שאינה צריכה לגופה פטורים עליה, כי באמת התכלית העיקרית נמצאת במחשבה, ואין לחייב על מלאכה שאינה תואמת את המחשבה.

מה שאין כן רבי יהודה, שהיה ראש המדברים במשנה - ולא רק מצד מינוי הרומאים, אלא אליבא דאמת נקבע בכל מקום כי רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה - לכן תיקן את מעשה המקושש בתורת הגולה, וכן נתקן על ידו ענייניו של יהודה במה שלא הביא את בנימין מיד וכנ"ל. אבל בסוד, באמת המחשבה והייחוד היא עיקר הפועל, ולכן העלים משה רבינו את ברכתו של שמעון בתוך ברכת יהודה, כשאמר 'שמע' ה' קול יהודה'.

אור הגנוז

וראה זה פלא, דווקא רבי שמעון הסובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטורים עליה, וסבר כי עיקר האדם היא המחשבה, הוא שתמה על בני אדם המניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה. וכשיצא מן המערה עם רבי אלעזר בנו, וראו אנשים חורשים וזורעים, כל מקום שהיו מביטים בו בעיניהם מיד היה נשדף. עד שיצאה בת קול ואמרה: "להחריב את עולמי יצאתם, חזרו למערתכם", ושהו בה עוד י"ב חודש כמשפט רשעים בגיהנום. אלא שלאחר שיצאו בפעם השניה, היה רבי אלעזר שורף ורבי שמעון מרפא, ואמר לו לבנו "די לעולם אני ואתה".

ויש להבין, מאחר והמחשבה היא העיקר, מה פסול ויש בכך שמצד המעשה אין מעשי הבריות מתאימים עם עם דרך היחודים.

אך הביאור בזה, כי אף על פי שהקל רבי שמעון וסבר כי מלאכה שאינה צריכה לגופה פטורים עליה - היינו שאין די בכך שתהא מלאכה בכח, אלא שצריכה להיות מלאכה בפועל - מכל מקום זהו דווקא לאחר התיקון הגדול, הזיכרון אשר נעשה בתיקוני הזהר וכדברי החידושי הר"ם. וכאן רצה רבי שמעון לראות את האור במוחש, ולא רק בכח.

משום כך נגזרו עליו עוד י"ב חודש במערה, ובהם נקבע תפקידו לדורות, להיות המגלה את סתרי התורה, והעוסק בייחודים ובכח המחשבה. בוצינא קדישא היה רבי שמעון, ומכל מקום צריך היה להיות נעלם ונסתר - די לו לעולם אני ואתה.

אכן, גם כאשר בא אורו בהסתר, נשאר רבי שמעון מאור גדול, אשר עליו אמרו **בוזר הקדוש** (ח"ג קכד: ברעיא מהימנא) כי על ידו יצאו ישראל מן הגלות ברחמים. כי זאת פעל יעקב אבינו, לחבר בין דרכו של יהודה לדרכו של יוסף, להורות לפניו גשנה, להסמיך גאולה לתפילה ולהידבק באור בלי שום אמצעי, שיהא בפועל ולא רק בכח. כי בלימוד התורה יתגלה האור בפועל ויגאלו ישראל.

זהו יעקב אבינו אשר בזכותו יבנה הבית השלישי, לא כאברהם שקראו הר ולא כיצחק שקראו שדה, אלא כיעקב שקראו בית - בית א-ל. ובה ששלח את יהודה, חיבר את עץ יהודה עם עץ יוסף, והיו לאחדים בידו.

אלו הם העצים הרומזים גם ל'עצמות' - לפנימיות האדם, כי האדם עץ השדה. ועל ידיהם נזכה להתבשר במהרה ובקרב ובשורת הגאולה.